

Гапон В. В.

кандидат педагогічних наук, начальник відділу освітнього інформаційного забезпечення ДНУ «Інститут освітньої аналітики», Київ, Україна, garon@mon.gov.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7521-5450>

Барабаш О. А.

заступник начальника відділу освітнього інформаційного забезпечення ДНУ «Інститут освітньої аналітики», Київ, Україна, o_barabash@mon.gov.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2545-0369>

Читаєва К. Г.

завідувач сектору фінансово-економічної звітності відділу освітнього інформаційного забезпечення ДНУ «Інститут освітньої аналітики», Київ, Україна, katti@online.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0688-8269>

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ У СФЕРІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Анотація. Статтю присвячено реформуванню системи фінансового забезпечення закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО), розробленню механізмів удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення в умовах адміністративно-територіальної децентралізації в Україні. Аналіз наукових джерел із питань фінансування освітньої галузі засвідчив, що процеси трансформації фінансового забезпечення шкільної освіти в Україні орієнтовані на європейські стандарти та враховують досвід провідних країн ЄС. Досліджено підходи й способи фінансування загальної середньої освіти в країнах-членах ЄС, зокрема Фінляндії, Естонії, Німеччині. Установлено, що запровадження принципів децентралізації в системі освіти позитивно впливає на функціонування ЗЗСО, сприяє повній самореалізації педагогів, покращенню здобутих учнями знань, зменшенню впливу їхнього соціально-економічного статусу на успішність у школі. Наведено результати аналітичного дослідження щодо ефективності використання коштів освітньої субвенції на оплату праці педагогічних працівників у 2021 р. Описано міжбюджетні трансферти з державного бюджету місцевим бюджетам, заплановані на 2022 р., та відзначено негативний вплив військової агресії РФ проти України, через що частину субвенцій не буде профінансовано. Обґрунтовано необхідність подальших наукових досліджень, спрямованих на вдосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення процесу фінансування й обліку використання коштів із державного та місцевих бюджетів на всіх рівнях управління шкільною освітою.

Ключові слова: загальна середня освіта, євроінтеграція, бюджет освіти, міжбюджетні трансферти, фінансування, субвенція.

JEL classification: F15, H41, H52, I22, I28.

DOI: 10.32987/2617-8532-2022-4-98-117.

Процеси трансформації загальної середньої освіти орієнтуються на високі європейські стандарти, що потребує значних фінансових, кадро-

вих, матеріально-технічних ресурсів. За таких обставин покращення моделі фінансового забезпечення є надзвичайно важливим і актуальним

© Гапон В. В., Барабаш О. А., Читаєва К. Г., 2022

завданням, оскільки здійснювані наразі заходи з управління фінансовими потоками не забезпечують ефективно витрачання коштів освітніми закладами.

Питання реформування фінансової системи, ефективності й результативності використання фінансових коштів у сфері загальної середньої освіти є предметом уваги багатьох вітчизняних та зарубіжних дослідників.

Теоретичним і практичним аспектам фінансового забезпечення освіти присвячено праці таких українських науковців, як В. Андрущенко, В. Базилевич, Т. Боголіб, В. Геєць, Т. Єфименко, Т. Затонацька, В. Ковтунець, В. Лойко, С. Лондар, Т. Оболенська та ін. Серед іноземних учених, що приділяли увагу дослідженню фінансування системи освіти, – Г. Беккер, А. Ватер, Дж. Вейзе, Я. Герчинський, К. Ерроу, Дж. Кейн та ін.

С. Лондар і група науковців Державної наукової установи «Інститут освітньої аналітики» [1] досліджували питання трансформації системи загальної середньої освіти в Україні в умовах реформи децентралізації, яка покликана забезпечити розширення участі територіальних громад в управлінні, підвищити їхню відповідальність перед місцевим населенням за свою роботу. Дослідники наголошують, що важливою передумовою спільного успіху реформи децентралізації та освітніх перетворень є вдосконалення механізму фінансування шкільної освіти. У науковій праці висвітлено європейський досвід децентралізації, котрий дає змогу виявити низку важливих закономірностей, у т. ч. щодо трансформації системи місцевого фінансового забезпечення. Науковцями запропоновано методи

модельовання для визначення взаємозв'язку чисельності учнів у школі, наповнюваності класів і середніх витрат на навчання одного учня за рахунок коштів освітньої субвенції з метою оцінки можливостей підвищення ефективності використання бюджетних видатків на освіту.

Т. Боголіб [2] вивчала проблеми фінансового забезпечення освітньої галузі України, зокрема проаналізувала нормативно-правову базу, що регулює процеси фінансування освіти; обсяги видатків на освітню галузь і структуру видатків зведеного бюджету України на освіту. Дослідницею запропоновано напрями розв'язання проблем фінансового забезпечення освітньої галузі країни, а саме: підвищення рівня фінансового забезпечення шляхом оптимізації мережі освітніх установ; подальший розвиток освітнього фінансування, тобто залучення додаткових джерел; оптимізація й підвищення ефективності державних видатків, збільшення видатків на соціальну сферу; забезпечення прозорості державних закупівель; виведення економіки з тіні; перехід на проєктне та програмно-цільове фінансування; запровадження в освітній галузі державно-приватного партнерства.

Т. Затонацька, О. Герасименко, Д. Мартинович, М. Лаврентьев у своїх працях [3; 4] досліджували інституціональний інструментарій формування видатків на загальну середню освіту в Україні, проаналізували динаміку видатків державного й місцевих бюджетів, зарубіжний досвід фінансування розвитку освіти та перспективи його застосування в Україні. Науковці наголошують, що система місцевого самоврядування з незалежними бюджетами та

сильною інституційною автономією, створення якої динамічно відбувається в Україні з імплементацією елементів європейських моделей, має взяти на себе повну відповідальність за фінансове забезпечення функціонування закладів загальної середньої освіти. Дослідниками проведено аналіз освітньої субвенції, яка спрямовується на оплату праці з нарахуваннями педагогічних працівників, визначено перелік показників і чинників, що істотно впливають на її розподіл між ЗЗСО. Зокрема, ними запропоновано запровадити норматив вартості наданої бюджетної освітньої послуги окремо для кожного типу ЗЗСО, що уможливить урахування специфіки кожного закладу освіти в наданні освітніх послуг.

У свою чергу, К. Кузнецов [5] зауважує, що ефективність фінансування сфери освіти пов'язана з досягненням цілей освітньої політики у визначених обсягах фінансових ресурсів. Він зазначає, що в умовах фінансової нестабільності бюджетні кошти, як правило, надаються на покриття витрат з оплати праці й комунальних послуг. Брак фінансових ресурсів негативно позначається на організації навчального процесу та якості освітніх послуг. Тому в такій ситуації актуальним завданням державної політики є підвищення ефективності бюджетних механізмів та пошук інших джерел фінансування.

В. Лойко [6] вважає, що для вдосконалення механізму фінансування загальної середньої освіти в Україні доцільно застосувати досвід розвинутих країн щодо побудови фінансових відносин між державою й закладами освіти на основі концепції субсидіарності, згідно з якою рішення з відпо-

відних питань повинні прийматися на тому рівні, на якому вони виникають, а послуги мають надаватись органами того управлінського рівня, що найбільш наближений до споживача. Щоб оптимізувати фінансування витрат для ЗЗСО, автор пропонує використувати зарубіжний досвід, а також наводить основні принципи концепції субсидіарності, а саме: установи вищого рівня підпорядкування (наприклад, обласні департаменти / управління освіти і науки чи відділи освіти територіальних громад) можуть втручатись у фінансову діяльність ЗЗСО тільки в разі, якщо сам заклад продемонстрував нездатність вирішувати фінансові питання самостійно; державна допомога надається ЗЗСО у випадках реалізації масштабних проєктів і заходів, які сприяють фінансовій автономії школи та розширенню її повноважень; розподіл повноважень між різними рівнями в усіх сферах, ураховуючи й фінансову складову, означає, що капітальний ремонт, реконструкція, перепідготовка кадрів та ряд інших функцій як здійснюються, так і фінансуються на вищому рівні, а все інше є прерогативою самого закладу, на що він має отримувати кошти з бюджету.

В. Дем'янишин [7] зазначає, що левову частку освітніх функцій виконують територіальні громади за рахунок бюджетних субвенцій та власних бюджетних ресурсів. Тому процес фінансового забезпечення закладів освіти цих громад включає державне фінансове планування, фінансове регулювання й фінансування. Успішне забезпечення реалізації цього процесу залежить від якісної державної законодавчої та нормативної бази, а також актів органів місцевого самоврядування.

На думку міжнародного експерта Я. Герчинського, що проводить наукові дослідження та здійснює впровадження шведсько-українського проєкту «Підтримка децентралізації в Україні», для підвищення ефективності використання державних коштів та надання якісних освітніх послуг у сфері загальної середньої освіти необхідно в найкоротший термін оптимізувати мережу вітчизняних ЗЗСО [8]. Також експертом запропоновано зміни до формульного розподілу освітньої субвенції, визначено основні критерії та фінансово-економічні важелі підвищення ефективності управління загальною середньою освітою на всіх його рівнях.

Високо оцінюючи внесок вітчизняних авторів у вирішення питань фінансування закладів освіти, необхідно звернути увагу на об'єктивну потребу в подальшому поглибленні теоретичних досліджень і розв'язанні проблем у сфері фінансового забезпечення та бухгалтерського обліку з урахуванням різних джерел надходжень фінансових ресурсів, а також у створенні в системі загальної середньої освіти сучасної інформаційно-аналітичної системи управління фінансовими ресурсами.

Метою нашої статті є вивчення досвіду європейських країн у сфері фінансування загальної середньої освіти та його використання в процесі трансформації шкільної освіти й розроблення механізмів удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення в умовах адміністративно-територіальної децентралізації в Україні.

Договір про функціонування Європейського Союзу визначає, що у сфері надання освітніх послуг ЄС сприяє

підвищенню якості освіти, проводить політику професійного навчання, заохочуючи співпрацю між державами-членами. У кожній країні ЄС функціонують власні системи освіти, які сформувались упродовж багатьох років і мають національні особливості.

У 2018 р. Рада Європи прийняла оновлений документ «Рекомендації щодо ключових компетенцій для навчання впродовж життя» [9], який визначає вісім ключових компетенцій, необхідних людині для здорового та активного способу життя, самореалізації й соціальної інтеграції, а саме: грамотність; багатомовність; обчислювальні, наукові та інженерні навички; цифрові й технологічні компетенції; комунікативність і здатність приймати нові компетенції; активна громадянська позиція; підприємливість; культурна обізнаність та самовираження. Набуття цих компетенцій кожною людиною і є результатом роботи системи освіти в кожній державі.

Розглянемо систему управління загальною середньою освітою та організацію фінансового забезпечення шкіл на прикладі низки європейських країн.

Система шкільної освіти у **Фінляндії** є однією з найкращих у ЄС, а у світі вона посідає п'яте місце, поступаючись чотирьом системам азійських країн. Освіта у Фінляндії безкоштовна, як і навчальні матеріали, щоденне шкільне харчування, медичні й соціальні послуги, екскурсії, транспорт від дому до школи, якщо шлях до неї довгий або небезпечний. Здобуття обов'язкової базової освіти здійснюється за одноструктурною системою та розраховане на дев'ять років (початковий рівень середньої освіти в країні відсутній).

Міністерство освіти і культури Фінляндії є найвищим органом влади в системі освіти, визначає освітню політику та відповідає за підготовку освітнього законодавства. Фінське національне агентство з питань освіти є національним агентством розвитку, яке тісно співпрацює з міністерством у визначенні освітніх цілей, змісту й методів дошкільної, базової, старшої середньої освіти та навчання дорослих. Агентство також відповідає за розроблення й затвердження національних базових навчальних програм і вимог до кваліфікацій для базової, загальної та професійної старшої середньої освіти, а також контролює й розвиває витрати на освіту, надані державні субсидії.

Місцеві органи влади (муніципалітети або комуни) несуть відповідальність за організацію дошкільної та базової середньої освіти на місцевому рівні, а також займаються розподілом фінансування, наймом персоналу, забезпеченням шкіл необхідними матеріально-технічними засобами. Фінансова автономія шкіл залежить від рішення відділу освіти муніципалітету, й досить часто школи самостійно вирішують, як використовувати кошти. У загальній структурі фінансування освіти Фінляндії приватний сектор становить лише 2,6 %, тож левову частку фінансує держава та муніципалітети (комуни). Обсяги фінансування базової середньої освіти розподіляються між державою й муніципалітетами в пропорції 25 і 75 %. Водночас муніципалітети мають повну автономію у вирішенні питань щодо розподілу коштів, отриманих від держави. Зауважимо також, що у 2019 р. у середньому 35 % муніципальних видатків

було спрямовано на освіту та культуру [10]. Раз на рік школи чи муніципалітети подають звітність про свої витрати Фінському національному агентству з питань освіти та Статистичному управлінню Фінляндії.

Система освіти в **Естонії**, за результатами моніторингового дослідження PISA-2018, також визнана однією з найкращих систем шкільної освіти в ЄС. У 2015 р. учні Естонії за показниками з математики й природничих наук навіть випередили учнів Фінляндії. Таких результатів було досягнуто завдяки децентралізації естонської шкільної системи: школам було надано ширшу автономію, право вибору навчальної програми, розподілу бюджету, а також вирішення питань кадрового забезпечення. Батьки отримали право й можливість обирати школу для своїх дітей, що привело до конкуренції між школами за учнів. Зазначимо також, що в Естонії соціально-економічний статус учня значно менше впливає на успішність у школі, ніж у більшості інших країн ЄС, таких як Австрія, Франція чи Німеччина.

Принципи організації системи освіти в Естонії визначено в Законі про освіту, де чітко розподілено відповідальність між державою, місцевою владою та школою. Органом влади у сфері освіти в цій країні є Міністерство освіти та досліджень.

В Естонії функціонують шкільні заклади трьох форм власності: державні, комунальні й приватні. У 2020/2021 н. р. 90 % учнів основної та старшої школи навчалися в муніципальних школах (83 % загальної кількості шкіл), 6 % учнів – у приватних (11 %), 4 % – у державних (6 %) [10]. Від форми власності закладів

залежить і джерело їх фінансування. Державні й муніципальні заклади мають право надавати платні послуги для отримання додаткових коштів. Щоб гарантувати всім учням право на безкоштовну загальну освіту, муніципальним і приватним школам на рівних засадах надається допомога з державного бюджету на оплату праці вчителів і керівників, підвищення їхньої кваліфікації, на підручники й навчальні посібники, забезпечення шкільними обідами учнів та на інвестиційні витрати. Крім того, центральна влада виділяє кошти на покриття витрат, пов'язаних зі створенням при школах інтернатів. Розмір державної допомоги залежить від чисельності учнів і кількості класів у школах. Муніципалітетам надано право вирішувати, як використовувати кошти та розподіляти їх між школами. У 2019 р. фінансування загальної освіти проведено таким чином: 73 % – місцевими муніципалітетами, 27 % – центральним урядом.

Освітня система **Німеччини** зарекомендувала себе як одна з найкращих класичних систем, котра складається з початкової, середньої та вищої школи. Відповідальність за систему освіти розподілена між Федерацією та адміністративно-територіальними одиницями найвищого рівня (землями). У складі федерального уряду функціонує Федеральне міністерство освіти та досліджень, яке відповідає за політику, координацію й законодавство щодо професійної підготовки та безперервної освіти, фінансової допомоги учням і студентам, а також надає фінансову підтримку досліджень у всіх галузях економіки. Крім того, Постійна конференція міністрів освіти та

культури земель країни, до складу якої входять представники кожної із 16 федеральних земель, забезпечує організацію, планування й координацію діяльності всієї шкільної системи [10]. Слід зауважити, що фінансування на оплату праці педагогічного персоналу здійснюється за рахунок федеральних земель, а витрати на інший персонал і матеріальні потреби шкіл оплачує місцева влада.

Навчальні заклади в Німеччині поділяються на державні, комунальні, релігійні та приватні. Державні й комунальні школи спільно утримуються федеральними землями та місцевими органами влади. Релігійні школи фінансуються католицькою чи протестантською церквами за рахунок власних коштів, але інколи з батьків береться невелика плата за навчання. Приватні заклади одержують певну фінансову підтримку від земель у вигляді одноразового внеску або субсидії, які розраховуються на основі статистичних даних. Окрім цього, надається фінансова допомога на будівництво, безоплатне надання навчальних посібників, пенсійне забезпечення вчителів за віком тощо.

З 2008 р. Федеральне статистичне відомство Німеччини готує щорічний звіт про фінансування освіти від імені Федерального міністерства освіти та наукових досліджень за погодженням із Постійною конференцією міністрів освіти та культури. Фінансовий звіт містить найважливішу інформацію про бюджет освіти. Так, згідно зі звітом про фінансування освіти у 2020 р., державний сектор витратив на загальноосвітні й професійно-технічні школи 76,8 млрд євро, з них видатки земель становили 62,0 млрд євро (80,7 %), місцевих органів вла-

ди – 13,9 млрд євро (18,1 %), федеральні витрати – 0,9 млрд євро (1,2 %) [10]. Для збалансування шкільних витрат місцева влада отримує відшкодування або одноразові асигнування із федерального земельного бюджету у вигляді грантів чи субсидій.

Отже, зарубіжний досвід показує, що максимально ефективно проблеми територіальних громад розв'язуються тільки на місцевому рівні. В Україні завдяки реформам з децентралізації також розширено права органів місцевого самоврядування щодо прийняття управлінських рішень, зокрема в системі фінансових ресурсів і контролю.

Законом України «Про освіту» автономію закладів освіти визначено як право суб'єкта освітньої діяльності на самоврядування, яке полягає в його самостійності, незалежності та відповідальності в прийнятті рішень щодо академічних (освітніх), організаційних, фінансових, кадрових та інших питань діяльності, що проводиться в порядку та межах, визначених законодавством [11]. Законом України «Про повну загальну середню освіту» не тільки підтверджено, а й закріплено та розширено автономні повноваження закладів загальної середньої освіти, визначено поняття академічної, організаційної, кадрової й фінансової автономії [12].

На нашу думку, важливою сферою автономії школи є її фінанси й управління ними. Фінансування та облік видатків ЗЗСО здійснюються за двома складовими. Перша – це поточні витрати, зокрема зарплата вчителів та іншого персоналу, нарахування на заробітну плату, витрати на матеріали, обладнання, інвентар і медикаменти, оплата комунальних

послуг та енергоносіїв; друга – це інвестиційні витрати, до яких віднесено придбання основного обладнання й предметів довгострокового користування, капітальне будівництво, капітальний ремонт, реконструкцію та реставрацію. Водночас необхідною умовою ефективного функціонування ЗЗСО є порядок і умови формування їхніх фінансових ресурсів та аналіз використання коштів державного й місцевих бюджетів.

Найхарактернішими ознаками неефективного управління та використання коштів державного й місцевих бюджетів є: недоліки в плануванні, відсутність обґрунтованого прогнозування та планування, необґрунтовані управлінські рішення, нецільове використання коштів, тривале утримання залишків коштів освітньої субвенції без використання на реєстраційних рахунках розпорядників бюджетних коштів і на поточних рахунках навчальних закладів тощо.

У Бюджетному кодексі України порушується проблема забезпечення ефективного витрачання бюджетних коштів, обґрунтовується доцільність і необхідність здійснення оцінки, контролю за цим процесом; передбачено, що відповідальність за бюджетні правопорушення настає в разі нецільового використання бюджетних коштів, порушення розпорядниками бюджетних коштів вимог щодо прийняття ними бюджетних зобов'язань тощо [13].

Для успішного аналізу використання фінансових ресурсів у сфері загальної середньої освіти, зокрема коштів цільових освітніх субвенцій у закладах, котрі надають загальну середню освіту, необхідна інформаційна база, сформована на єдиних ме-

тодологічних принципах організації збору інформації, та інструментальні засоби опрацювання фінансових даних, що не тільки забезпечить вирішення питань місцевого значення та контроль виконання запропонованих заходів, а й уможливить аналітичне дослідження на національному та регіональному рівнях.

Склад місцевих бюджетів України відображає особливості адміністративно-територіального поділу та специфіку функціонування місцевого самоврядування. Наразі в Україні існує 1463 бюджети, з них 24 обласних бюджети й бюджет м. Києва, 380 міських, 433 селищних і 625 сільських бюджетів. Після запровадження нового механізму бюджетного регулювання в Україні значна сума бюджетних коштів залишається в повному розпорядженні місцевих органів влади, що стимулює територіальні громади ефективніше наповнювати свої місцеві бюджети та контролювати видатки, оскільки місцева влада самостійно розробляє кошториси доходів і видатків та визначає напрями використання фінансових ресурсів.

Субвенції – це міжбюджетні трансферти, призначені для використання на певну мету в порядку, визначеному органом, який прийняв рішення про надання субвенції. Субвенції можуть надаватись як із державного бюджету місцевим бюджетам, так і з одного місцевого бюджету іншому. Відповідно до статей 103² і 103³ Бюджетного кодексу України, залишки коштів за освітньою субвенцією та субвенцією на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами на кінець бюджетного періоду зберігаються на рахунках відповідних місцевих бюджетів і використовуються в наступному

бюджетному періоді з урахуванням цільового призначення субвенції, а також на оновлення матеріально-технічної бази закладів освіти державної та комунальної власності [13].

На рис. 1 наведено схему організації фінансового забезпечення закладів освіти за рахунок міжбюджетних трансфертів і власних коштів місцевих бюджетів.

У межах виконання науково-дослідної роботи «Оцінювання ефективності використання ресурсного забезпечення в контексті надання якісних послуг для здобуття загальної середньої освіти» (ДР № 0121U111941) нами проведено аналіз використання територіальними громадами України коштів освітньої субвенції та місцевих бюджетів, спрямованих на оплату праці педагогічних працівників у 2021 р., і підготовлено аналітичну записку [14].

Інформаційною базою проведеного аналітичного дослідження слугували закони України, Бюджетний кодекс України, нормативні акти, що регулюють фінансову політику в галузі освіти в Україні, звітно-аналітичні дані Державної казначейської служби України, оперативна інформація, отримана від департаментів/управлінь освіти і науки обласних і Київської міської державних адміністрацій, щодо використання територіальними громадами (ТГ) коштів освітньої субвенції та власних надходжень із місцевих бюджетів на утримання ЗЗСО.

Аналіз виконано для ЗЗСО в розрізі рівнів бюджетів (обласні бюджети, бюджети міських, селищних, сільських ТГ) за такими показниками: середній розмір заробітної плати (з нарахуваннями) педагогічних працівників ЗЗСО, середня надбавка педа-

Рис. 1. Схема організації фінансового забезпечення закладів освіти, що надають загальну середню освіту, за рахунок міжбюджетних трансфертів із державного бюджету та коштів місцевих бюджетів

Побудовано авторами за: [13].

гогів за престижність праці, середня вартість навчання в розрахунку на одного учня, середня кількість учнів на одного вчителя. Оцінка середніх витрат коштів із державного бюджету на одного учня в ЗЗСО проводилася на основі фактично використаного обсягу коштів освітньої субвенції на оплату праці за 2021 р. і даних про чисельність учнів. Загалом по Україні такі витрати становлять 22 295 грн. Вищою від середнього значення по Україні вартість навчання одного учня була в ЗЗСО, що фінансуються з бюджетів сільських і селищних ТГ (відповідно 28 672 та 27 626 грн), а найнижчою – в бюджетах міських ТГ

і бюджеті м. Києва (відповідно 18 983 та 17 205 грн) [14]. Для прикладу, на рис. 2 показано взаємозв'язок середньої вартості навчання одного учня та наповнюваності класів у ЗЗСО, що фінансуються з бюджетів сільських ТГ України.

Далі розглянемо особливості фінансування закладів освіти з державного бюджету за рахунок коштів субвенцій у 2022 р. Законом України «Про Державний бюджет України на 2022 рік» від 02.12.2021 № 1928-IX для закладів освіти було передбачено 6 субвенцій на загальну суму 112,9 млрд грн [15], із них найбільше коштів (95,7 %) передбачалося спря-

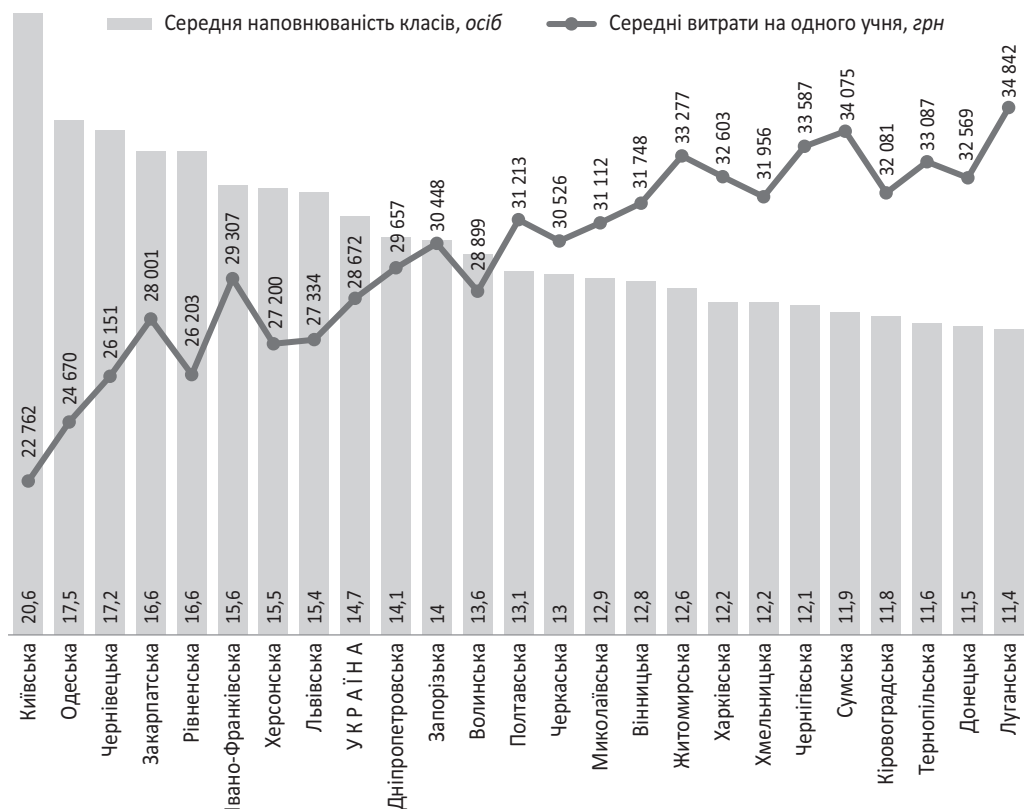

Рис. 2. Середня наповнюваність класів та середні фактичні витрати на одного учня з коштів освітньої субвенції в бюджетах сільських територіальних громад у регіональному розрізі, осіб, грн

Побудовано авторами за: [14].

мувати на освітню субвенцію. У зв'язку з повномасштабною військовою агресією рф, розпочатою 24 лютого 2022 р., Кабінетом Міністрів України прийнято постанови «Про спрямування коштів до резервного фонду державного бюджету» від 01.04.2022 № 401 та від 10.03.2022 № 245, відповідно до яких обсяг субвенцій, розпорядником яких є Міністерство освіти і науки України, скоротився загалом на 13,4 % [16; 17]. У таблиці наведено планові обсяги субвенцій, а також їх зміни за кодами програмної класифікації видатків та кредитування державного бюджету.

Як свідчить наведена в таблиці інформація, обсяги чотирьох субвенцій було скорочено на 100 %, а освітньої субвенції й субвенції на надання підтримки осіб з особливими освітніми потребами – на 10 %.

Постановою Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до порядків та умов, затверджених постановами Кабінету Міністрів України від 14 січня 2015 р. № 6 і від 14 лютого 2017 р. № 88» від 26.03.2022 № 365 внесено зміни до порядків розподілу і використання освітньої субвенції та субвенції на надання державної підтримки особам з особливими освітніми

Таблиця

**Планові обсяги субвенцій для місцевих бюджетів
із загального фонду державного бюджету 2022 р., тис. грн**

Код програмної класифікації видатків та кредитування державного бюджету	Найменування згідно з програмною класифікацією видатків та кредитування державного бюджету	Усього	Видатки споживання	Видатки розвитку
2211190	Освітня субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам	108 043 838,1	108 043 838,1	0,0
	Зменшення відповідно до постанови КМУ від 01.04.2022 № 401	-10 804 383,8	-10 804 383,8	0,0
	Зі змінами	97 239 454,3	97 239 454,3	0,0
2211210	Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на створення навчально-практичних центрів сучасної професійної (професійно-технічної) освіти	250 000,0	0,0	250 000,0
	Зменшення відповідно до постанови КМУ від 10.03.2022 № 245	-250 000,0	0,0	-250 000,0
	Зі змінами	0,0	0,0	0,0
2211220	Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами	504 458,3	376 043,5	128 414,8
	Зменшення відповідно до постанови КМУ від 01.04.2022 № 401	-50 445,8	-37 604,3	-12 841,5
	Зі змінами	454 012,5	338 439,2	115 573,3
2211230	Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа»	1 571 334,9	550 000,0	1 021 334,9
	Зменшення відповідно до постанови КМУ від 10.03.2022 № 245	-1 571 334,9	-550 000,0	-1 021 334,9
	Зі змінами	0,0	0,0	0,0
2211260	Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на реалізацію програми «Спроможна школа для кращих результатів»	1 000 000,0	0,0	1 000 000,0
	Зменшення відповідно до постанови КМУ від 10.03.2022 № 245	-1 000 000,0	0,0	-1 000 000,0
	Зі змінами	0,0	0,0	0,0
2211300	Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення пожежної безпеки в закладах загальної середньої освіти	1 500 000,0	0,0	1 500 000,0
	Зменшення відповідно до постанови КМУ від 10.03.2022 № 245	-1 500 000,0	0,0	-1 500 000,0
	Зі змінами	0,0	0,0	0,0

Складено авторами за: [15–17].

ми потребами в частині розширення цілей використання залишків субвенцій, які накопичились на початок фінансового року. Ці зміни дали можливість територіальним громадам використовувати залишки субвенцій на заходи територіальної оборони, задоволення продовольчих потреб населення, евакуацію/вивезення/переміщення цивільного населення тощо [18].

Освітня субвенція надається місцевим бюджетам із метою фінансового забезпечення реалізації делегованих органам місцевого самоврядування повноважень у сфері освіти та спрямовується на оплату праці з нарахуваннями педагогічних працівників у навчальних закладах таких типів: ЗЗСО (початкові школи, гімназії, ліцеї); спеціальні ЗЗСО для дітей, які потребують корекції фізичного та/або розумового розвитку; спеціалізовані ЗЗСО (школи, ліцеї, шко-

ли-інтернати, ліцеї-інтернати: мистецькі, спортивні, військові (військово-морські), наукові); заклади для виховання та розвитку дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, дитячі будинки; навчально-реабілітаційні центри для дітей з особливими освітніми потребами, зумовленими складними порушеннями розвитку; заклади професійної (професійно-технічної) освіти для здобуття повної загальної середньої освіти; заклади фахової передвищої освіти для здобуття повної загальної середньої освіти.

Запланований загальний обсяг освітньої субвенції на 2022 р. становив 108,04 млрд грн (включаючи резерв у розмірі 750,68 млн грн), а обсяг залишка освітньої субвенції загалом по Україні станом на 1 січня 2022 р. – 5,66 млрд грн.

На рис. 3 наведено планові обсяги освітньої субвенції на 2022 р.

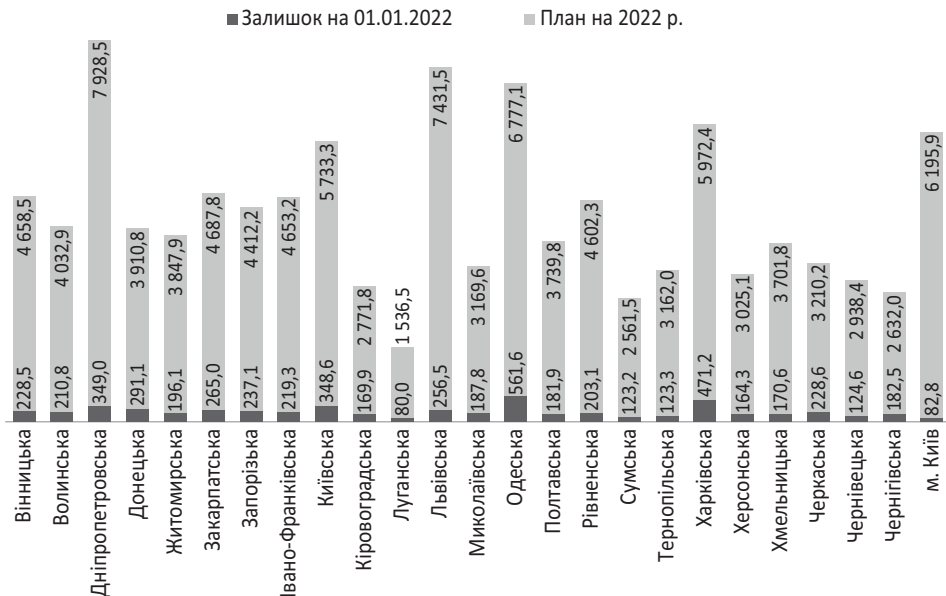

Рис. 3. Обсяги освітньої субвенції в розрізі регіонів: план на 2022 р. та залишок коштів станом на 1 січня 2022 р., млн грн

Побудовано авторами за: [15; 19].

і залишки коштів станом на 1 січня 2022 р. у розрізі регіонів.

Відповідно до інформації, оприлюдненої на вебсайті Міністерства фінансів України, станом на 1 червня 2022 р. на рахунках місцевих бюджетів накопичено 10,212 млрд грн невикористаних залишків коштів освітньої субвенції (рис. 4).

Отже, найбільші обсяги залишків за освітньою субвенцією спостерігаються в бюджетах міських ТГ, що становить 36,8 % загального обсягу залишків по Україні; далі за ранжуванням ідуть бюджети сільських ТГ (20,6 %), обласні бюджети (19,4 %), бюджети селищних ТГ (19,2 %). Найменша частка залишка припадає на зведений бюджет м. Києва (4 %). Проведений у розрізі регіонів аналіз засвідчив, що найбільші за обсягом залишки коштів освітньої субвенції спостерігаються в Харківській, Одеській, Київській, Донецькій та Дніпропетровській областях (рис. 5).

Станом на 1 червня 2022 р. відсутні залишки освітньої субвенції тільки в 6 бюджетах територіальних громад, зокрема у Ворожбянській міській ТГ (Сумська обл.); Богородчанській селищній ТГ (Івано-Франківська обл.); Братській селищній ТГ (Миколаївська обл.); Гримайлівській селищній ТГ та Іванівській сільській ТГ (Тернопільська обл.); Ротмістрівській сільській ТГ (Черкаська обл.). Водночас Міністерство фінансів України наголошує, що накопичені залишки можуть бути спрямовані не тільки на заходи, визначені в довоєнний час, а й на потреби територіальної оборони, задоволення продовольчих потреб, евакуацію населення з небезпечних територій, оплату інших заходів, націлених на підтримку цивільного населення в умовах воєнного стану, зокрема облаштування бомбосховищ у ЗЗСО для забезпечення освітнього процесу [20].

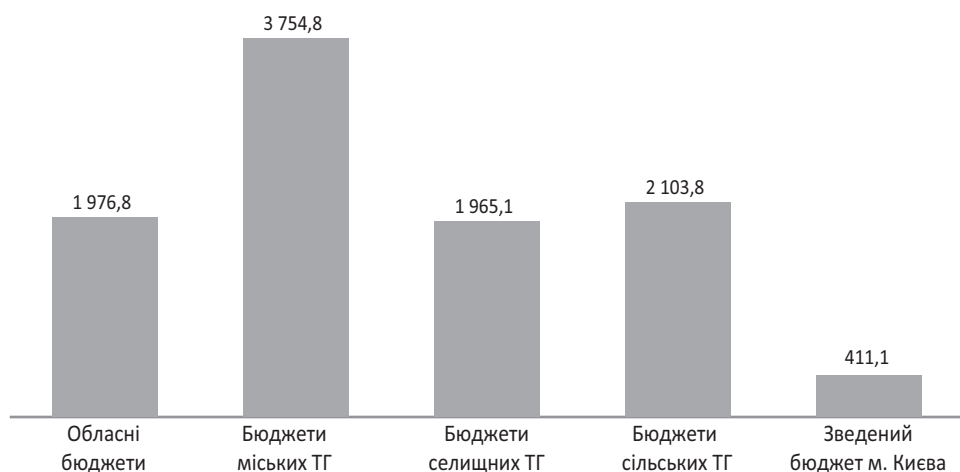

Рис. 4. Обсяги залишків коштів освітньої субвенції в розрізі рівнів бюджетів станом на 1 червня 2022 р., млн грн

Побудовано авторами за: [20].

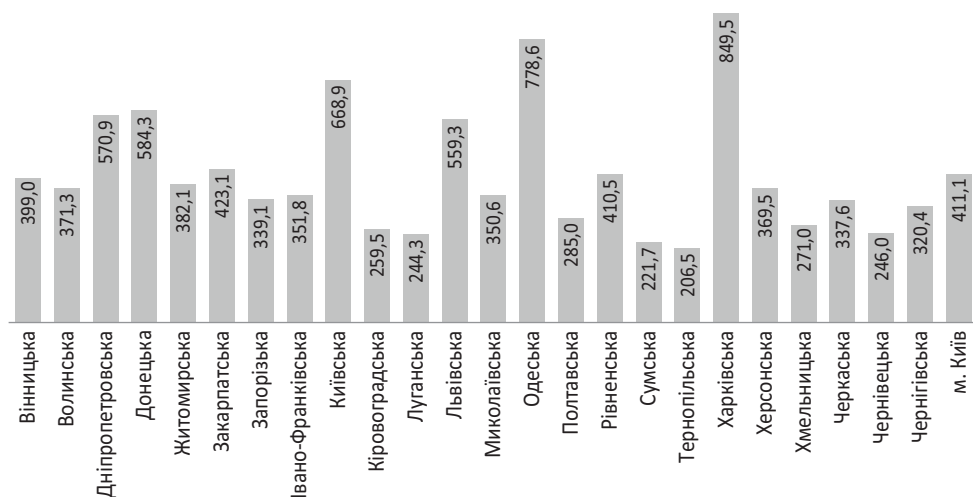

Рис. 5. Обсяги залишків коштів освітньої субвенції в розрізі регіонів станом на 1 червня 2022 р., млн грн

Побудовано авторами за: [20].

На 2022 р. передбачено субвенцію на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами (ООП), а саме: сліпим дітям та зі зниженим зором, глухим та зі зниженим слухом, з тяжкими порушеннями мовлення, із затримкою психічного розвитку, з порушеннями опорно-рухового апарату, з порушенням інтелектуального розвитку, зі складними порушеннями розвитку (в т. ч. із розладами аутичного спектра). Кошти спрямовуються до закладів освіти, у яких навчаються ці особи, таких типів: заклади дошкільної освіти (ЗДО), крім ЗДО (ясел-садків) компенсуючого типу, будинків дитини, ЗДО (дитячих будинків) інтернатного типу; ЗЗСО, крім спеціальних шкіл, санаторних шкіл, навчально-реабілітаційних центрів; ЗП(ПТ)О державної та комунальної форм власності. Кошти субвенції використовуються на оплату проведення (надання) додаткових психолого-педагогічних і корекційно-розвитко-

вих занять (послуг), що визначені індивідуальною програмою розвитку, та придбання спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку, що дають змогу опанувати навчальну програму, для осіб з особливими освітніми потребами, які здобувають освіту в інклюзивних класах (групах) закладів освіти.

Запланований обсяг субвенції на надання державної підтримки особам з ООП на 2022 р. загалом по Україні становить 504,5 млн грн, а обсяг залишка станом на 1 січня 2022 р. – 204 млн грн (на рис. 6 ці дані наведено в розрізі регіонів України).

Виконані наукові дослідження доводять, що реформування системи фінансового забезпечення ЗЗСО в Україні здійснюється за принципом децентралізації, який застосовують провідні держави світу та країни-члени ЄС у процесі постійного реформування національних систем освіти, що зумовлено розвитком і поширенням цифрових технологій, зміною

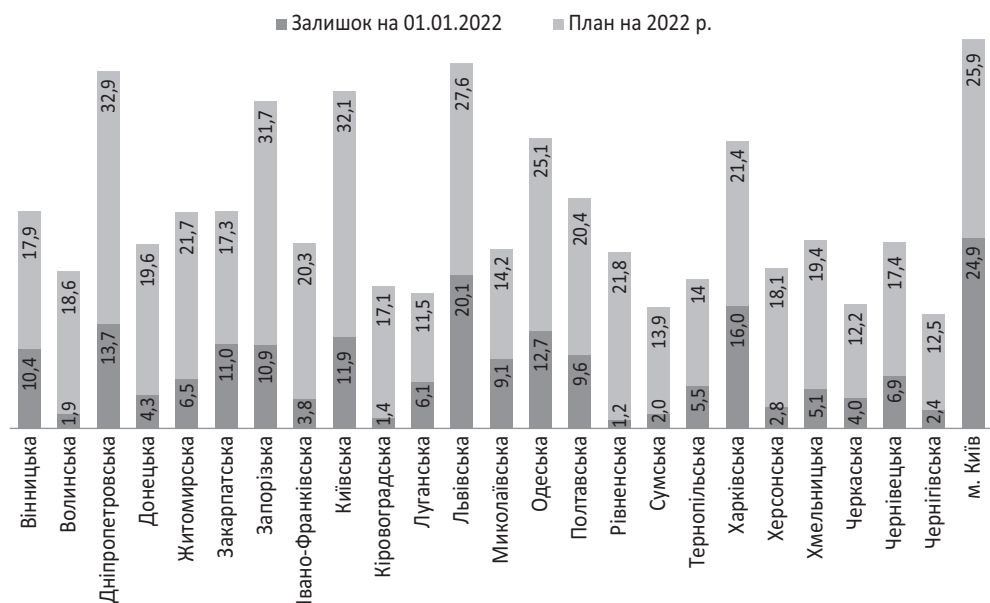

Рис. 6. Обсяги субвенції на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами в розрізі регіонів: план на 2022 р. та залишок коштів станом на 1 січня 2021 р., млн грн

Побудовано авторами за: [15; 19].

стратегічних цілей, які визначаються для шкільної освіти, збільшенням компетентностей, котрі має отримати здобувач повної загальної середньої освіти.

Аналітичні дослідження показали: в країнах ЄС загальна середня освіта є обов'язковою й безоплатною, що забезпечується на рівні держави через субвенції та гранти. Варто зазначити, що ряд країн ЄС надає повну автономію школам у питаннях використання коштів, а частину функції розподілу й контролю передано на рівень місцевого самоврядування.

Після набуття Україною 23 червня 2022 р. статусу кандидата в члени ЄС перед нею постають нові горизонти та стратегічні завдання з реформування сфери освіти, а також її фінансового забезпечення через надання міжбюджетних трансфертів із державного бюджету місцевим

бюджетам. Розподіл коштів освітньої субвенції відбувається на рівні Міністерства освіти і науки за допомогою формули розподілу, яка враховує достовірні статистичні дані щодо чисельності учнів, кількості та наповнюваності класів, типів закладів тощо. Це є одним із кроків на шляху до надання самостійності ЗЗСО в питаннях розподілу й використання фінансових ресурсів. Водночас щорічно формула розподілу коштів освітньої субвенції доопрацьовується, до неї вносяться корективи на основі результатів аналітичних досліджень.

У процесі аналізу використання коштів освітньої субвенції територіальними громадами України за 2021 р. нами виявлено проблемні питання, пов'язані з накопиченням залишків коштів освітньої субвенції, що може свідчити про нерівномірний розподіл коштів субвенції за

допомогою формули, невраховані чинники, котрі впливають на витрачання коштів, або про так звану економію коштів місцевими органами самоврядування [14].

Таким чином, в основі раціонального використання коштів державного й місцевих бюджетів на фінансування шкільної освіти в Україні мають бути ефективні та вчасні рішення органів місцевого самоврядування. Саме від них залежить якість і доступність освіти, а також можливість підвищення рівня оплати праці педагогів за рахунок власних джерел. Починаючи з 2021/2022 н. р. МОН вжито певних заходів щодо переходу на індивідуальну,

деперсоніфіковану інформацію про педагогічних працівників та здобувачів освіти, створення на цій основі інформаційних баз даних статистичних і аналітичних показників. Це дасть змогу поліпшити розподіл коштів освітньої субвенції та зменшити залишок її невикористаних коштів.

Додаткового дослідження та вирішення в найближчій перспективі потребують питання розроблення звітної фінансової й статистичної інформації про використання коштів освітньої субвенції та власних надходжень місцевих бюджетів на рівні як територіальних громад, так і кожного ЗЗСО.

Список використаних джерел

1. Londar S., Gapon V., Lytvynchuk A., Tereshchenko H., Londar L. School Education Financing in the Context of Decentralization: Cases of Ukraine. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*. 2022. Vol. 14. No. 3. P. 101–125. DOI: <https://doi.org/10.18662/rrem/14.3/600>.
2. Боголіб Т. Фінансове забезпечення освітньої галузі України: існуючі проблеми та перспективи їх вирішення. *Економіст*. 2015. № 8. С. 1–6. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econ_2015_8_2.
3. Затонацька Т., Герасименко О., Лаврентьев М. Інституціональний інструментарій формування видатків на загальну середню освіту в Україні. *Фінанси України*. 2018. № 8. С. 91–105. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2018_8_9.
4. Мартинович Д. Є., Затонацька Т. Г., Герасименко О. О., Лаврентьев М. М., Малишева О. П. Чинники впливу на фінансування загальної середньої освіти на різних рівнях бюджетної системи України / ДНУ «Ін-т освітньої аналітики». Київ, 2018. URL: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2020/06/13_AZ_Zatonats_ka_TG_2018_full2.pdf.
5. Кузнєцов К. Джерела та оцінка ефективності фінансування системи загальної середньої освіти. *Освітня аналітика України*. 2017. № 1. С. 70–84. DOI: <https://doi.org/10.32987/2617-8532-2017-1-70-84>.
6. Лойко В. В., Поздеева К. В., Малиар С. А. Теоретико-методичні засади та проблеми функціонування механізму фінансування закладів загальної середньої освіти. *Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій*. 2020. № 1(5). С. 68–78. DOI: <http://doi.org/10.32750/2020-0106>.
7. Дем'янишин В. Сучасні реалії фінансового забезпечення закладів освіти об'єднаних територіальних громад. *Сьомі Всеукраїнські наукові читання пам'яті С. І. Юрія*, м. Тернопіль, 16 листоп. 2021 р. С. 39–43. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/44854/1/%D0%94%D0%B5%D0%BC%E2%80%99%D1%8F%D0%BD%D0%B8%D1%88%D0%B8%D0%BD%20%D0%92.pdf>.

8. *Герчинський Я.* Фінанси освіти в Україні: окремі стратегічні питання. Київ : Юстон, 2017. 152 с. URL: <http://education-ua.org/ua/analytics/1040-finansi-osviti-v-ukrajini-okremi-strategichni-pitannya>.

9. Council Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2018.189.01.0001.01.ENG.

10. Eurydice / European Commission. URL: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu>.

11. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

12. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>.

13. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>.

14. *Гапон В. В., Барабаш О. А., Шараєвська М. І., Дереза Т. С.* Аналіз використання коштів освітньої субвенції та власних коштів місцевих бюджетів на оплату праці педагогічних працівників у закладах загальної середньої освіти в 2021 році / ДНУ «Ін-т освітньої аналітики». Київ, 2022. URL: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/7_az_gapon_osvitnya-subvencziya-za-2021.pdf.

15. Про Державний бюджет України на 2022 рік : Закон України від 02.12.2021 № 1928-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1928-20#Text>.

16. Про спрямування коштів до резервного фонду державного бюджету : постанова Кабінету Міністрів України від 01.04.2022 № 401. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/401-2022-%D0%BF#Text>.

17. Про спрямування коштів до резервного фонду державного бюджету : постанова Кабінету Міністрів України від 10.03.2022 № 245. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/245-2022-%D0%BF#Text>.

18. Про внесення змін до порядків та умов, затверджених постановами Кабінету Міністрів України від 14 січня 2015 р. № 6 і від 14 лютого 2017 р. № 88 : постанова Кабінету Міністрів України від 26.03.2022 № 365. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/365-2022-%D0%BF#n2>.

19. Про використання залишків коштів за субвенціями : лист Міністерства освіти і науки України від 28.03.2022 № 1/3708-22. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-vikoristannya-zalishkiv-koshtiv-za-subvenciyami>.

20. Мінфін: У місцевих бюджетах знаходиться понад 10 млрд грн залишків освітньої субвенції / Міністерство фінансів Україн. 2022. URL: https://www.mof.gov.ua/uk/news/minfin_u_mistsevikh_biudzheta_kh_znakhoditsia_ponad_10_mlrn_grn_zalishkiv_osvitnoi_subventsii-3504.

Valentyna Gapon

Ph. D. (Pedagogy), SSI «Institute of Educational Analytics», Kyiv, Ukraine, gapon@mon.gov.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7521-5450>**Olena Barabash**

SSI «Institute of Educational Analytics», Kyiv, Ukraine, o_barabash@mon.gov.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2545-0369>**Kateryna Chytaieva**

SSI «Institute of Educational Analytics», Kyiv, Ukraine, katti@online.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0688-8269>

THE IMPACT OF EUROPEAN INTEGRATION PROCESSES ON THE PROSPECTS OF REFORMING THE FINANCIAL SYSTEM OF GENERAL SECONDARY EDUCATION IN UKRAINE

Abstract. *The article considers theoretical and practical aspects of financing general secondary education in Ukraine and the European Union member states, in particular in Finland, Estonia and Germany. Studies of Ukrainian and foreign researchers on the problems of the decentralization of secondary education management, expanding the autonomy of education authorities at the local level, and establishing the rights and responsibilities of the institutions both in educational processes and in financial support were analyzed. The article justifies the importance of implementation of the reform of decentralization in Ukraine, as a result of which the rights of local self-government bodies in making managerial decisions, in particular in the system of financial resources and control, have been expanded. Analytical indicators of the efficiency of the use of funds of educational subsidies allocated for payment of salaries of teaching staff in 2021 are provided, and the relationship between the cost of education per student and the number of classes in the general secondary education institutions is established. The example of the rural territorial communities helped to prove that the larger the number of classes in the general secondary schools, the lower the cost of education per student. The most common factors of mismanagement and misuse of public and local budgets were identified, in particular the lack of sound forecasting and planning; the misuse of financial resources; unreasonable management decisions; long-term maintenance of the balances of educational subvention funds without the use of the accounts of budget fund managers and the current accounts of educational institutions, etc. The planned amounts of the educational subvention and the subvention for the provision of support for persons with special educational needs for 2022, as well as the remaining unused funds under these subventions, were analyzed in detail. The volumes of the sequestration of subventions, which took place as a result of the military aggression of the Russian Federation against Ukraine are given. Further research will include the systematization and development of financial reporting forms for a comprehensive analysis of the use of financial resources at all levels of school education management.*

Keywords: *general secondary education, European integration, education budget, interbudgetary transfers, financing, subvention.*

References

1. Londar, S., Gapon, V., Lytvynchuk, A., Tereshchenko, H., & Londar, L. (2022). School Education Financing in the Context of Decentralization: Cases of Ukraine. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*, 14(3), 101-125. DOI: <https://doi.org/10.18662/rrem/14.3/600>.

2. Boholib, T. (2015). Financial support for the educational sector of Ukraine: problems and prospects of their solution. *Economist*, 8, 1–6. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/econ_2015_8_2 [in Ukrainian].
3. Zatonatska, T., Herasymenko, O., & Lavrentiev, M. (2018). Institutional toolkit for the formation of expenditure on general secondary education in Ukraine. *Finances of Ukraine*, 8, 91–105. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2018_8_9 [in Ukrainian].
4. Martynovych, D., Zatonatska, T., Herasymenko, O., Lavrentiev, M., & Malysheva, O. (2018). *Factors influencing the financing of general secondary education at different levels of the budget system of Ukraine*. Kyiv. Retrieved from https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2020/06/13_AZ_Zatonats_ka_TG_2018_full2.pdf [in Ukrainian].
5. Kuznietsov, K. (2017). Sources and effectiveness assessment of secondary education financing. *Educational Analytics of Ukraine*, 1, 70–84. DOI: <https://doi.org/10.32987/2617-8532-2017-1-70-84> [in Ukrainian].
6. Loiko, V. V., Pozdieieva, K. V., & Maliar, S. A. (2020). Theoretical and methodological bases and problems of functioning the mechanism of financing institutions of general secondary education. *European scientific journal of Economic and Financial innovation*, 1(5), 68–78. DOI: <http://doi.org/10.32750/2020-0106> [in Ukrainian].
7. Demianyshyn, V. (2021). *Modern realities of financial support of educational institutions of united territorial communities*. Retrieved from <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/44854/1/%D0%94%D0%B5%D0%BC%E2%80%99%D1%8F%D0%BD%D0%B8%D1%88%D0%B8%D0%BD%20%D0%92.pdf> [in Ukrainian].
8. Herchynskyi, Ia. (2017). *Finances of education in Ukraine: certain strategic issues*. Kyiv: Yuston. Retrieved from <http://education-ua.org/ua/analytics/1040-finsi-osviti-v-ukrajini-okremi-strategichni-pitannya> [in Ukrainian].
9. Official Journal of the European Union. (2018). *Council Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning*. Retrieved from https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2018.189.01.0001.01.ENG.
10. European Commission. (n. d.). *Eurydice*. Retrieved from <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu>.
11. Verkhovna Rada of Ukraine. (2017). *On education* (Act No. 2145-VIII, September 5). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukrainian].
12. Verkhovna Rada of Ukraine. (2020). *On general secondary education* (Act No. 463-IX, January 16). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20> [in Ukrainian].
13. Verkhovna Rada of Ukraine. (2010). *Budget Code of Ukraine* (Act No. 2456-VI, July 8). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> [in Ukrainian].
14. Gapon, V. V., Barabash, O. A., Sharaievska, M. I., & Derepa, T. S. (2022). *Analysis of the use of educational subvention funds and own funds of local budgets for the payment of teaching staff in general secondary education institutions in 2021*. Kyiv. Retrieved from https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/7_az_gapon_osvitnya-subvencziya-za-2021.pdf [in Ukrainian].
15. Verkhovna Rada of Ukraine. (2021). *On the State Budget of Ukraine for 2022* (Act No. 1928-IX, December 2). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1928-20#Text> [in Ukrainian].
16. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2022). *On the allocation of funds to the reserve fund of the state budget* (Resolution No. 401, April 1). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/401-2022-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
17. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2022). *On the allocation of funds to the reserve fund of the state budget* (Resolution No. 245, March 10). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/245-2022-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

18. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2022). *On making changes to the procedures and conditions approved by resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated January 14, 2015 No. 6 and February 14, 2017 No. 88* (Resolution No. 365, March 26). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/365-2022-%D0%BF#n2> [in Ukrainian].

19. Ministry of Education and Science of Ukraine. (2022). *On the use of the remaining funds under subventions* (Letter No. 1/3708-22, March 28). Retrieved from <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-vikoristannya-zalishkiv-koshtiv-za-subvenciyami> [in Ukrainian].

20. Ministry of Finance of Ukraine. (2022). *Ministry of Finance: Local budgets have more than UAH 10 billion of educational subvention balances*. Retrieved from https://www.mof.gov.ua/uk/news/minfin_u_mistsevikh_biudzheta_kh_znakhoditsia_ponad_10_mlrn_grn_zalishkiv_osvitnoi_subventsii-3504 [in Ukrainian].